

Több embernek nem érthető a kép stílusa. De az ő szemükben a NAGY kép – nagy érték.

– Főlismeri mindenki főlismeri Magyarág környékét. A lakosságnak tetszik, védik is. Dobogót tettünk a kép elé, hogy védjük, bálban csak a dobogóig lehet menni. Érezheti mindenki, hogy csak nézni lehet. Nehéz megérteni még azt is, hogy nem érhetnek hozzá, nem lehet megtagadni. Meg kellett magyarázni, hogy mit jelent, mennyit ér. Hogy nem a pénz az értéke, hanem az, hogy a község múltját, jelenét, jövőjét egybe-sűriti. Ez az értéke. Elvittem a gyerekeket is az iskolából, hogy mutathassam, magyarázhassam.

– Én személy szerint roppant nagyra értékelem. Gyönyörű mű. Szinte fáj az embernek, ha mások nem értik meg a színharmóniát, a kompozíciót, a formákat. Magam is festegettem. Persze csak mint rajztanár. Énnekem ez a kép csodálatos. A szívem fájna, ha el kellene válni tőle. Pedig tudom, hogy múzeumban a helye... Csak két képem van ott-hon, de inkább a zongorát adnám el.

K. K. (4. osztályos kislány. Darálni kezdi, mint a leckét):

– Nagyon szép. Egyrészt azért, mert községünkről festették. Van olyan része, amelyik a gépesített tsz-t ábrázolja. A gyerekek a jövőt jelenítik. Van rajta egy kis pólyás baba és azért is nagyon tetszik. És a dombok is. Hasonlítanak a mi dombjainkra. Nagyon sokszor láttuk már. Szüleimnek is tetszik. Nagymama is eljött, amikor volt ott egy lagzi. Neki is nagyon tetszett.

M. R. (3. osztályos kislány)

– Lóránt János festette ezt a képet. Akkor láttam először, amikor lakodalomban voltunk. Először az öreg bácsi tetszett és az asszony a kisbabával.

K. I. (harmadéves iparitanuló)

– A KISZ-esek valóban nem fogadták jól. Gyököztek is bennünket. A farsangi bálban még ennek ellenére elhangzott egy gúnyvers. Persze ez már csak macacsság volt, mert már sokaknak tetszett a fiatalok közül is.

SZ. A. (3. osztályos kislány)

– Én szeretek festeni, de mindig öszszefut a festék. Szeretnék olyat festeni, amilyen a klubban van. Azért is tetszik, mert János bácsi olajfestékkel festett.

V. F. (KISZ-vezetőségi tag, növénytermesztő)

– Nekem tetszik ez a kép. A témája paraszti, a mindennapi dolgokat ábrázolja. A színe is elég jó. Első látásra megtetszett.

F. J. (nyugdíjas tsz.-raktáros)

– Nem olyan sokat voltam ott, de tetszik. Szépen megoldotta. Az volna a fontos, hogy most már megőrizze. Szép ez egy ilyen kis faluban. Meg hogy a mostani rendszert ábrázolja. A nagyüzemi gazdálkodást. A fiamnak is tetszik, ő még fiatal.

O. P. (agronómus, 3 éve végzett állattenyésztési szakon)

– Témában tetszik. Falura való. Színen van probléma. Túl sötétnek tartom. Benne van minden, traktorosoktól kezdve minden. Megnéztem messziről is, közelről is. Összességében tetszik. A tájrészletek különösen.

TSZ ELNOK

– Mi zsűriztük, mi javasoltuk. Körülbelül sikerült. Tetszik mindenkinek, a pesti zsűri is azt mondta: jól választottunk. Már akkor, amikor néztük, a traktor miatt tetszett... A táblásított földek... Az épületek... Hát aki felfogja a képet, annak tetszik. De persze van, aki azt sem tudja, mit ábrázol. Falun nehéz dolog ez. Az idősebbek nem tartják nagyra. A fiam tanárképzőben tanul, ő már jobban tudja, hogy mit ér, mint mi. Megfordult már képtárban is. Legjobbra értékelte a tanuló lányokat és gyerekeket a kép jobb szélén.

H. I. (adminisztrátor)

– Hát, hogy őszinte legyek, nem vagyok elragadtatva tőle. Nem ide való. Fiatalok vagyunk, messze áll tőlünk ez a korszak. (?) Úgy magában egyébként jó.

F. E. (könyvelő)

– Szerintem nem kultúrházba való. A színek miatt. Olyan egyhangú, monoton. Szürke paraszti élet... (nevet) A parasztlak se annyira szürkék már, mint ahogy le van festve. Azt is megérti az ember, hogy modern festészet... de olyan torzak lettek! A mai parasztlak már nem ilyenek.

L. B.-né (könyvelő)

– Emlékeztem a nógrádgyárdonyi képre. Az szép, nem ilyen egyhangú. Azt hiszem, azt is ez a festő festette. A fiam nagyon rajongott érte már akkor, amikor a „bácsi” dolgozott rajta. Beszélgetnek az emberek róla, de amúgy nem nagyon ismerem a véleményeket. Nézték, beszélgettek róla – ennyit tud az ember.

TANÁCSITKÁR

– Úgy van az ember minden újjal, hogy kezdetben szokatlan neki. Aztán minden nap jobban tetszik.

Míg az írásra készülődtem, kerestem valami frappáns, a cikk elejére illő képet – bevezetőként. Oltárkép-szentelés: ötlött fel bennem (bár megvallom, nem tudom, hogyan játszódhat le az ilyen egyházi aktus). Kibontottam az ötletet, de hamar el is vettem. Mert ebben az esetben másról – többről – van szó, mint az oltárképek esetében. A magyarági pannó nem imádat tárgya, mentes minden szakrális jellegtől. Magukról a nézőkről mond el valamit: szembesít, és nem az eleve elfogadást kényszeríti ki. Kölcsönösséget tételez fel, s nem egyoldalú függőséget. Ahogy minden igazi alkotás mindig, ez is állásfoglalásra készült, mert a közösség számára készült. Így a közösség elé vitt alkotásként pedig különösen.

ZENGŐ ÁRPÁD

Egy film ürügyén

A közelmúltban járt Salgótarjánban – A magyar ugaron című filmjének díszelőadásán; a film vetítése után beszélgettünk munkásságáról Kovács András Kasuth-díjas filmrendezővel.

– Az Ön filmjeit nézve – s itt elsősorban a „Falak”-ra és a „A magyar ugaron”-ra gondolok – az embernek az az érzése, ha behunyná a szemét, akkor is pontosan tudná követni az eseményeket. Mi az oka annak, hogy a képi megfogalmazás háttérbe szorításával a gondolat, a mondanivaló emberi szóban kap hangsúlyt?

– Hogy a kérdés mennyire indokolt, azt úgy lehetne megállapítani, ha a próbáját megcsinálnánk. Mert van ellenpróba. Éppen a „Falak”-kal történt meg, az egyik pécsi filmszemlén. Egy francia kritikus – aki később filmet is rendezett – eljött, hogy megnézze a filmet. Úgy adódott, hogy nem volt tolmács és én ezt nagyon sajnáltam. Erre ő azt mondta, szándékosan nem kért tolmácsot, mert fordítás nélkül akarta megnézni az alkotást.

– Lényegesebb e kérdésben, „a kép háttérbe szorítása”. Nem háttérbe szorításról van szó, csupán a dialógusok nagyobb hangsúlyáról.

– Meglehetősen nehéz az ön alkotásainak műfaját meghatározni. Neveztek már film-esszének, tanulmánynak, vita-filmnek műveit. Érzésem szerint „A magyar ugaron” (de a „Falak” is) már nem tartozik a film fogalma alá: egy új műfaj létrejöttéről van szó, mely annyiban közös a filmmel, hogy azonos módon – vetítőteremben, közönség előtt – vetítik.

– Sokan mondták már, hogy az ön filmjeimben inkább tv-filmek, mások azt, hogy színpadon is előadhatónak tartják, s voltak, akik azt kérdezték, miért nem rádiójátékban írom meg gondolataimat. Természetesen fölvehető, hogy a televízióban ugyanaz a színész játszaná el, vagy a rádióban ugyanő mondaná el a szerepet, de kérdés, hogy ebben a közegben ugyanaz a tartalom megfogalmazódhat-e. Ugyanakkor nem szabad megfeledkezni arról a milliőről, atmoszféráról, amit a mozi hozzáad a filmhez, amit például a televízió soha nem tud megteremteni.

– A magyar közönség egy részét fársztja a sok párbeszéd. A probléma tulajdonképpen nem is a sok dialógus, hanem az, hogy ezek eléggé intellektuális dialógusok. Nálam ez nem előre elhatározott törekvés, hanem belső kényszer. Engem az emberi magatartásnak, az emberi életnek az a momentuma érdekel, amit tömören úgy jelölhetnék: az ember intellektuális oldala. Persze, egy biztos. Vitatható kérdés, hogy a filmművészet feladata-e, hogy az ember intellektuális oldalát körüljárja.

– Az emberek meglehetősen ridegen fogadják a magyar filmeket. Pontosabban nem is fogadtatásról van szó, hiszen a rendszeres mozilátogatók nagyobb része meg sem győződik arról, hogy ez vagy az a film jelenthet-e számára élményt vagy sem. A kritikától függetlenül is létezik előítélet a komoly gondolatú, művészi igényű filmekkel szemben.

– Ez a probléma két oldalról közelíthető meg. Az egyik, hogy a közönség jelentős részében van egy közömbösség a közéleti témákkal szemben. Akkor ne csináljunk filmet? Úgy a közömbösség még általánosabb lesz. Nem tehetünk mást, mint hogy megpróbáljuk ezt a közömbösséget mindenféle eszközzel föloldani, annál is inkább, mert ez nem művészeti, hanem közéleti probléma. A szocialista társadalmat nem lehet közömbös kispolgárokkal felépíteni; olyanokkal, akik csak a maguk privált ügyeivel foglalkoznak.

– A másik oldal pedig az, hogy a mi mozi-műsorrendszerünk (minden moziban mindent játszunk) elveszi a nézők kedvét. Aki könnyűt szeret, az fél hogy nehezét kap – és fordítva. Oly kevés információt kap a filmről, fél: elvesz az ideje. Inkább marad hát a televíziónál. Ez alól csak az az eset kivétel, amikor a fotók és a cím alapján biztosra mehet. Mindemellett a nehezebb műfaj egy bizonyos réteget már megnyert magának. A statisztikai adatok szerint országosan 6–700 ezer körüli nézőszámot érnek el ezek a filmek, ami egy tízmillió lakosú országban nagyon szép szám. Ez a mi jó kultúrpolitikánk eredménye. Persze ez a szám kevesebb, mint amennyit mi szeretnénk; de több annál, hogy kétségbe esnénk amiatt, hogy ilyen kevés. Azt hiszem, hogy a moziüzemi vállalatok megtalálják a módszerét annak, hogy a megfelelő közönséghez vigyék el a megfelelő filmet.

– Mi volt a célja A magyar ugaron című filmmel?

– Az ilyen filmekben, mint A magyar ugaron is, olyan emberi magatartást próbálunk megfogalmazni, amely konfliktusokkal jár, amelyre az jellemző, hogy nem veszi tudomásul vagy nem fogja fel megváltoztathatatlanak a körülményeket, hanem azokon változtatni akar. Felvetődik az, ha ilyen filmeket csinálunk, nem táplálunk-e illúziókat az emberekben.

– Egyszer bejött a filmgyárba hozzám egy ember. Azt mondta, hogy a Nehéz emberek az oka, hogy őt kirúgták a gyárból. Az történt, hogy ez az ember, úgy viselkedett, ahogy a film szuggerálta: Brigádban dolgoztak és valamilyen ügyben ő volt a szószóló, aminek az lett a következménye, hogy őt eltávolították a gyárból, a többiek pedig hallgattak. Nagyon izgalmas kérdés, hogy nem hozunk-e embereket nehéz helyzetbe, ha megpróbálunk így „viselkedtetni.” Hiszen az emberek általában nem a filmek szerint viselkednek. Ez – azt hiszem – min-

denki előtt tiszta, aki filmet csinál, vagy ír – verset, regényt, vagy bármit. Megfelelő szerénységgel tudomásul kell, hogy vegyük: az emberek nem aszerint alakítják ki magatartásukat, hogy mit olvastak, vagy láttak a filmen, hanem saját tapasztalataik alapján. A film hatása ott jelentkezik, amikor, megerősít embereket egy magatartásban – és ez nem kis dolog. – Másrészt a néző látja a bemutatott életdarabot – feltűnik neki; hogy a rendező, vagy az alkotók hasonlóképpen gondolkodnak, mint ő – és ez önbizalmát, kitartását biztosítja, vagy

éppen reményt ad arra, hogy mégis érdemes cselekednie. Nincs olyan helyzet, amikor valamit is ne lehetne csinálni. Mindig a konkrét, megfelelő helyzethez megfelelő cselekvési eszközöket vagy módokat kell megkeresni. Azt hiszem, nincs olyan magatartás, amelyet minden helyzetre érvényesnek lehetne mondani. Akár a kompromisszumról beszélünk, akár a radikális magatartásról. Nem is csinálnék filmet, ha nem érezném, hogy nem ártok másnak, amikor arra biztatom, ne adja föl az aktív, cselekvő magatartását.

3. SALGÓTARJÁNI TAVASZI TÁRLAT

FELEDY GYULA: WESTERPLATTE

„Egyszerűen lehetetlen ma már az önkéntelen – pejoratív ízt sem nélkülöző – szóhasználat: fővárosi és vidéki képzőművészet, művészeti élet. Magyar képzőművészet van, és szocialista építőmunkánkat nyomkövető; eredményeit és hibáit a maga eszközeivel társadalmi szinten tudatosító képzőművészetünk folyamatának országos szintű állomásává váltak a különböző városokban rendezett, a szakma egészét érintő nyilvános bemutatkozások... Salgótarjánban szeretik a képzőművészetet, de nem a fukarság „csak nekem és csak az enyém” fojtogató szeretetével. Ezért is válhatott a rendszeres tavaszi bemutatkozás országos jellegű seregszemlévé.”

„Alapvető az a tény, hogy épp a salgótarjáni, s az ehhez hasonló tárlatok bizonyítják a képzőművészet és a művészek társadalmi kapcsolódá-

sának szükségességét, és a már meglévő kapcsolatok tartalmi vonatkozásainak fejlesztési igényeit.”

(Részlet Bereczky Lóránd művészettörténésznek a kiállítás katalógusába írt előszavából.)

A 3. salgótarjáni Tavaszi Tárlat díjazottjai:

Városi Tanács VB, Salgótarján díja
Kő Pál szobrászművész

Nógrád megyei Tanács díja
Feledi Gyula grafikusművész
Czinke Ferenc grafikusművész

Kohászati Uzemek, Salgótarján díja
Jánosy Ferenc festőművész

Öblösüveggyár, Salgótarján díja
Lóránt János festőművész